

Проблемы развития духовности личности лежат в плоскости новообразований определенного возрастного периода, нравственных убеждений, системы мировоззренческих ориентаций. Важными в этом процессе являются социокультурные факторы, влияющие на становление и воплощение личного жизненного смысла. Особое значение приобретает психологическая поддержка, направленная на овладение личностью духовными смыслами жизни, духовное возвышение, защиту собственной мировоззренческой позиции. Психологическая помощь направлена на активизацию ответственности личности за воплощение собственных моральных убеждений. В учебных заведениях такую поддержку оказывают практические психологи.

Ключевые слова: духовность, мировоззренческие ориентации, самоопределение, жизненные смыслы.

Problems of person's spirituality development are lying in the plane of growths of specific age period, moral convictions, the system of ideological orientations. Social and cultural factors that influence formation and implementation of a personal sense of life are important in this process. Particular importance has the psychological support, directed at the mastery of individual spiritual meaning of life, spiritual elevation, protection of the own worldview. Psychological assistance is directed at enhancing the individual's responsibility activation for incarnation of own moral convictions. Practical psychologists provide such support at educational institutions.

Keywords: spirituality, worldview orientation, self-determination, life meaning.

УДК: 159.9:37.015.31+33

С.А. Гончаренко

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІКТ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС

Світ інформаційно-комп'ютерних технологій з кожним днем впроваджується в усе нові сторони життя суспільства. Бажаючи не відставати від загальних тенденцій світового розвитку педагоги намагаються залучити ІКТ в навчально-виховний процес, однак розуміють це залучення як просте використання можливостей комп'ютерних технологій для посилення наочності викладання. Існують навіть погляди, що ІКТ самі по собі мають дидактичні властивості, а відтак ефекти від їх застосування є самоочевидними і не потребують додаткового наукового обґрунтування. При цьому педагоги забувають, що сучасний інформаційний світ, базований на комп'ютерних технологіях являє собою абсолютно нове явище, новий простір, пізнання якого і маніпулювання в якому викликає зміни в когнітивному розвитку дітей. Тому ефективно залучення ІКТ в навчально-виховний процес

можливе лише на базі повноцінного розуміння та врахування тих феноменів, які породжуються і стимулюються комп'ютерним середовищем.

Ключові слова: інформаційно-комп'ютерні технології, навчальний процес, когнітивний розвиток дітей, психологічні особливості, вплив інформаційно-комп'ютерних технологій на мислення дітей.

Постановка проблеми. Сучасний світ міняється настільки швидко, що жодна навчальна програма, жодний підручник не може встигнути за цими змінами. Слід визнати, що школа просто не має можливості виконати своє традиційне завдання - підготувати свого вихованця до дорослого життя, оскільки не знайдеться такого вчителя, який зміг би стовідсотково передбачити яким саме це життя буде. Тому на зміну меті "підготувати учня до життя" приходять інше "навчити його самого" змінюватись і розвиватись у відповідності до вимог сьогодення. Та чи готова сучасна школа виконувати і це завдання? Віце-президент Російської академії освіти, доктор психологічних наук Д.Й.Фельдштейн переконаний, що, на жаль, ні, оскільки психологія (саме психологія, а не педагогіка) не забезпечила педагогічну науку базовими знаннями про те, якою є сучасна дитина, яка: "Вже починаючи з переддошкільного віку потрапляє зовсім в інший простір, аніж її однолітки 20 років назад. Це зараз не просто інший світ, але інше сприйняття нею цього світу, його простору. Широко відчинений, дякуючи Інтернету і телебаченню, практично весь простір всього "загальнолюдського життя", можливість знаходитись відразу в кількох часових, історичних, географічних, етнокультурних та інших просторах, загальний пресінг величезного об'єму недиференційованої інформації призводять нерідко до стресових станів, а зростаюча потреба в отриманні готової продукції призводить до збоїв у творчому розвитку дітей. Наявні дані фіксують реально існуючі збої, напругу в психічному, психофізіологічному, нейропсихічному розвитку дитини, що проявляються на всіх стадіях і по всіх періодах дитинства".[24, с.54-55]. Однак вивчення усіх феноменів, які породжені за висловом Мілада Дуейї : "гібридним простором цифрової культури"[10, с. 33] вимагають залучення величезних фінансових і людських ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Сучасні психологічні дослідження впливів ІКТ на дитину носять несистематизований характер, а їхні результати суперечливі і не дозволяють зробити однозначні висновки[12,13,14,16,20,24,26,27,28]. Така ситуація призводить до того, що вчителі намагаючись "не відставати від життя" і наблизити навчальний процес до реалій в яких існують діти, безконтрольно і часто бездумно вводять комп'ютерні технології в структуру уроку, щиро вважаючи, що комп'ютер в класі це ознака просунутості та інноваційності всього навчально-виховного процесу[1,3,4,15,19,21,22].

Звичайно, введення ІКТ в життя школи є нагальною потребою часу. Недаремно ж в Законі України "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки" говориться: "Впровадження Основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 - 2015

Рекламуючи широке залучення ІКТ в навчальний процес у вигляді звичайних, традиційних наочних засобів, але так би мовити в модернізованій формі, вчителі забувають, що діти, особливо маленькі можуть надмірно захоплюватись зовнішньою формою представлення інформації, не вдумуючись в її сутність, що може призвести до формування фрагментарного знання та "кліпового" мислення [24, с.57]

Дещо інший підхід репрезентовано в ґрунтовній роботі, здійсненій під керівництвом Євгенії Семенівни Полат (нажалі уже покійної) "Современные педагогические и информационные технологии в системе образования"[18]. В перших розділах описані основні тенденції в розвитку систем освіти у світовій педагогічній практиці, показано, що вимоги зміни парадигми освіти із знанняцентричної на гуманістичну вимагає перегляду всієї системи освіти. До певної міри Є.С. Полат схиляється до думки схожої із М. Дуеті, який вважав сучасний етап розвитку людства епохою "цифрового гуманізму", який визначав як результат "безпрецедентного зіткнення між нашою всеохоплюючою культурною спадщиною і технікою, яка сьогодні є унікальним майданчиком для соціального спілкування. Цей союз безпрецедентний у тому розумінні, що він перерозподіляє концепції та об'єкти, так само як і відповідне їм застосування... відкриття нових технологій, які сьогодні проводять переворот у всіх встановлених соціально-культурних категоріях"[10, с.33]. Однак сам підхід до визначення місця ІКТ в розвитку освіти є дещо занадто технізований, зведений до ролі педагогічно функціональних засобів, причому функціональних засобів з абсолютно унікальними можливостями, оскільки їм притаманні "дидактичні властивості".

За визначенням Е.С.Полат "під дидактичними властивостями того або іншого засобу навчання, розуміються основні характеристики, ознаки цього засобу, які відрізняють його від інших, суттєві для дидактики, як в плані теорії, так і практики"[18, с.186-187]. Формально таке визначення не суперечить загальноповживаному розумінні терміну: "Дидактичний:

1. Прикм. до дидактика...). 2. книжн. Повчальний, наставницький. "[9,с. 274.] ", однак розширює його до безмежжя. Так в книзі виділяються: дидактичні властивості комп'ютера абонента, дидактичні властивості хост-комп'ютера, дидактичні властивості комп'ютера-провайдера. До дидактичних властивостей комп'ютера абонента (тобто користувача) відносяться:

- здатність зберігати, видавати на друк і структурувати передану і отриману інформацію;
- здатність програмного забезпечення комп'ютера відправителя і одержувача електронних листів розбиратись в структурі зберігання отриманих листів, видаляти або відправляти в архів ті, які втратили актуальність, вести базу даних адрес кореспондентів і т.п.;
- забезпечення гнучкого, комфортного і зрозумілого інтерфейсу для роботи зі складноструктурованою інформацією;
- підтримка роботи з гіпермедійною інформацією;
- підтримка копіювання такого розширеного тексту із одного програмного засобу в інший.[18, с.194].

роки дасть можливість забезпечити позитивні зміни в життєдіяльності суспільства і людини, а саме: збільшити рівень захисту прав і свобод людини та її добробуту, активізувати участь громадян в управлінні державою, сприяти розвитку демократії; підвищити конкурентоспроможність України, ефективність державного управління, продуктивність праці у всіх сферах економіки, рівень інформаційної безпеки людини, суспільства, держави, ступінь розвитку інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, зокрема українського сегменту Інтернету; забезпечити перехід економіки до моделі науково-технічного та інноваційного розвитку, збільшити частку наукоємної продукції, сприяти якості та доступності послуг освіти, науки, культури, охорони здоров'я за рахунок впровадження ІКТ; розширити можливості людини отримувати доступ до національних та світових інформаційних електронних ресурсів; створити нові робочі місця, поліпшити умови роботи і життя людини; поглибити запровадження нормативно-правових засад інформаційного суспільства"[11].

Поставлені в Законі завдання дійсно відповідають можливостям новітніх інформаційних технологій[2,5,11], але їх впровадження в кожній галузі повинно бути підпорядковане завданням, які стоять перед цією галуззю, і як зазначав ще у далекому 1978 році швейцарський філософ і педагог Шарль Хюммель "школа має відкрити свої двері для зовнішнього світу"[27,с. 29] і навчити дітей адаптуватись до цього світу.

Викладення основного матеріалу. Нажаль, якщо провести хоча б найпростіший аналіз рекомендацій щодо використання ІКТ в школі, то можна виокремити кілька підходів, які, на жаль, далекі від розуміння того що ІКТ це "...могутній засіб бачення, розуміння світу..."[24, с.57], здатний створювати ірреальні реальності та підпорядковувати собі людину. Д.І.Фельдштейн цитує С.Дж.Харріса, який попереджав: "Небезпека не у тому, що комп'ютер одного разу почне думати як людина, а у тому, що людина одного разу почне думати як комп'ютер"[24, с.57].

Багато вчителів сприймають новітні інформаційні технології, як просте розширення засобів наочного навчання. Вони вірять, що просте залучення комп'ютерних технологій допоможе їм :

- підвищити ефективність освітнього процесу;
- посилити інтенсивність уроку
- здійснити диференційований підхід
- розвинути наочно-образне мислення[15].

Найбільше ж надій покладається на впровадження в структуру уроку мультимедійних презентацій, які на їхню думку дадуть змогу дітям краще засвоїти матеріал, адже такий показ здійснює не тільки інформаційний, але й емоційний вплив, дозволяє так побудувати урок, щоб досягти максимального навчального ефекту. На уроках математики вже нічого не треба писати на дошці, розгортання всього процесу вирішення задачі або доведення теореми буде введене в саму структуру презентації.[15,19,22]

Ушинського: "Якщо педагогіка хоче виховувати людину в усіх відношеннях, то вона повинна перше пізнати її також в усіх відношеннях"[23, с.199].

Література

1. Апатова Н.В. Информационные технологии в школьном образовании. - М.: Школа-Пресс, 2002.
2. "Відкрита освіта: новітні технології у навчальному процесі та освітньому менеджменті як засіб інтенсифікації розвитку освітньо-наукової системи України". Аналітична записка[Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/721/>
3. Гоц Н.А. Применение информационных технологий на уроках. // Материалы конф. «Школа и компьютер». - М., 2004.
4. Гузеев В.В. Образовательная технология XXI века: деятельность, ценности, успех. - М.: Центр «Педагогический поиск», 2004.
5. Державна цільова програма впровадження у навчально-виховний процес ЗНЗ ІКТ "Сто відсотків" на період до 2015 року[Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=494-2011-%EF>
6. Дидактика/Педагогічний словник/ За редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченко М.Д. - К.: Педагогічна думка, 2001 - с.142
7. Дидактичний/Педагогічний словник/ За редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченко М.Д. - К.: Педагогічна думка, 2001 - с.142-143.
8. Дидактика/ Словник української мови: в 11 томах. — Том 2, Київ, Наукова думка 1971. — Стор. 274
9. Дидактичний / Словник української мови: в 11 томах. — Том 2, Київ, Наукова думка 1971. — Стор. 274
10. Дуэйи Милад В век новых технологий цифровой гуманизм/ Милад Дуэйи// Курьер Юнеско, № 3 (октябрь-декабрь) 2011. - с. 32-33/ Режим допуску: <dhttp://unesdoc.unesco.org/images/0021/002130/213061r.pdf#page=28>
11. Закон України "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки" // Урядовий кур'єр. 2007. -№6.
12. Керделлан Кристин, Грезийон Габриэль. Дети процессора: Как интернет и видеоигры формируют завтрашних взрослых/ Пер. с фр. А.Лушанова. – Екатеринбург: У –Фактория, 2006. – 272 с
13. Комкова Ю.Н. Познавательное развитие и функциональное состояние организма подростков 15-16 лет с разным опытом работы за компьютером/ Комкова Юлия Николаевна// Автореф.дисс. на соискание ученой степени кандидата биологических наук. - М.2011.[Электронный ресурс] - Код доступу : <http://dis.podelise.ru/text/index-92096.html?page=1-2>
14. Корытникова Н.В. Интернет-зависимость и депривация в результате виртуальных взаимодействий / Н.В. Корытникова // Социс. Социологические исследования . – 2010 . – № 6 . – С. 70-79.
15. Крехмаер О.Ю. Использование информационно-коммуникационных технологий в учебно-воспитательном процессе начальной школы [Електронний ресурс] /О.Ю.Крехмаер - Режим доступу: http://nsportal.ru/sites/default/files/2012/11/krehmer_statya.doc

Дидактичні властивості хост-комп'ютера та комп'ютера-провайдера подані точно у такому ж стилі. Зрозуміло, що тут представлені технічні, а не дидактичні [Див.:6, с.142; 7,с.142 - 143; 8, с.274; 9,с.274] властивості комп'ютерів. Кожну з цих властивостей за бажання можна використовувати при реалізації певної дидактичної мети, але самі по собі ці суто технічні здатності, звичайно, мають вплив на користувачів, навіть дуже сильний вплив, але цей вплив не можна вважати саме "дидактичним", тобто "навчаючим".

Здійснений невеличкий огляд поглядів педагогів на роль ІКТ в навчально-виховному процесі показує, що вони схильні бачити в новітніх комп'ютерних технологіях лише новий засіб унаочнення навчання без врахування того впливу, який новий інформаційний світ здійснює на когнітивний розвиток дітей. Водночас уже проведено багато досліджень, які показують, що починати слід не з механічного залучення комп'ютерів в процес викладання знань, а з переосмислення загальної технології цього викладання. Недаремно в аналітичній записці підготовленій відділом Гуманітарної політики МОН України, стосовно запровадження принципів "відкритої освіти" говориться : "... не можна вважати позитивним ... цілковите зведення відкритої освіти тільки до комп'ютеризації, інформатизації та впровадження комунікаційних технологій. Відкрита освіта не може прирівнюватися до використання комп'ютерів і мереж як ще одного «технічного засобу навчання», не зважаючи на неоднакову застосовність різних її складових і аспектів. Відкрита освіта – це передусім нові методи і прийоми навчання, викладання, підготовки і організації освітнього процесу та нові підходи до освіти, базовані на продуктивному і творчому використанні новітніх технологій. Це не самі по собі новітні технології, а їх творче новаторське використання в освітній сфері".[2] При цьому слід не забувати, що зараз, як наголошує Д.Й.Фельдштейн: "...змінюється сприймання людини, її свідомість, мислення, мотиваційно-потребова сфера. Дуже тривожно, що ці зміни достатньо виразно дають про себе знати не тільки в плані появи нових можливостей, посилення енергетичного ресурсу людини, але і в частині наростаючих недоліків егоїзму, жорстокості, втрати моральних орієнтирів, бажання благополуччя за будь-яку ціну, що призводить до багаточисельних стресів "[24.с.48]. Численні експериментальні дослідження вказують на те, що сучасні діти, приходять у школу з поганими моторними здібностями [12, 28], поверховим, "кліповим" мисленням [24, 20]; недостатньо розвиненим просторовим мисленням, погано сформованою децентрацією[25 26].Викликає тривогу загальне падіння показників механічної слухової пам'яті [26], довільної уваги [24,26], навичок читання та письма [24].

Висновки. Нажаль, як уже говорилося на початку статті, особливості когнітивного розвитку сучасних дітей ще недостатньо вивчені, окремі дослідження носять фрагментарний характер і не дають цілісною картини, а відтак і педагогічна наука не має достатньо емпіричного матеріалу для того, щоб ефективно, у відповідності до вимог сьогодення перебудувати навчально-виховний процес. Однак уже зараз зрозуміло, що зараз як і раніше актуальними залишаються слова великого нашого співвітчизника Костянтина

16. Локалова Н.П. Когнитивное развитие детей как условие преемственности дошкольного и начального школьного образования/ Н.П.Локалова// Вопросы психологии, 2009, № 6., с.109-118
17. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования./ Под ред. Е.С. Полат. М.: Академия, 2000.
18. Полат Е. С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования: учебн. Пособие для студентов высших учебных заведений/ Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина. - М.: Издательский центр "Академия", 2002- 272 с.
19. Попова Н.Г. Информатизация учебного процесса // Начальная школа. – 2000. – №11. – С. 71-73
20. Прихожан А.М. Влияние электронной информационной среды на развитие личности детей младшего школьного возраста [Электронный ресурс]// Психологические исследования: электрон. науч. журн. 2010. N 1(9). URL: <http://psystudy.ru> (дата обращения: чч.мм.20гг). 0421000116/0002
21. Роберт И.В. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы, перспективы использования.- М.: Школа-Пресс, 2004.
22. Савченко Е.М. Использование компьютера на уроках математики //Начальная школа. – 2006. – №5. – С. 56-57
23. Ушинский К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології/ К.Д.Ушинський/Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: В 2-х т. Пер.з рос./ Т.І. - К.:Радянська школа, 1983. - с.192-471
24. Фельдштейн Д.И. Проблемы психолого-педагогических наук в пространственно-временной ситуации XXI в.: вызовы информационной эпохи/ Д.И.Фельдштейн// Вопросы психологии, 2013, № 1. - с.46-65.
25. Чекстере О.Ю. Влияние информационных технологий на восприятие детьми пространства/ Оксана Чекстере// Журнал практикующего психолога, 2010 - Вып.17. - с.213-221
26. D'Angiulli Amedeo and Siegel Linda S. Cognitive Functioning as Measured by the WISC-R: Do Children with Learning Disabilities Have Distinctive Patterns of Performance?// Journal of learning disabilities /-volume 36, №1. - January/February 2003. - p. 48-58
27. Hummel Charles The whys and wherefores of education tomorrow/ Charles Hummel//The Unesco courier, 1978, №3 - с.28-30/ Режим доступа: <http://unesdoc.unesco.org/images/0007/000747/074786eo.pdf>
28. Xiaoming Li, Melissa S. Atkins Early childhood computer experience and cognitive and motor development /X. Li, M.S. Atkins //Pediatrics.- 2004.- Vol.113.- № 6.-P.1715-1722.

Мир информационно-компьютерных технологий с каждым днем внедряется во все новые стороны жизни общества. Желая не отставать от общих тенденций мирового развития педагоги пытаются привлечь ИКТ в учебно-воспитательный процесс, однако понимают это привлечение как простое использование возможностей компьютерных технологий для

усиления наглядности преподавания. Существуют даже взгляды, ИКТ сами по себе имеют дидактические свойства, а затем эффекты от их применения являются самоочевидными и не требуют дополнительного научного обоснования. При этом педагоги забывают, что современный информационный мир, основанный на компьютерных технологиях представляет собой совершенно новое явление, новое пространство, познание которого и манипулирование в котором вызывает изменения в когнитивном развитии детей. Поэтому эффективное привлечение ИКТ в учебно-воспитательный процесс возможно лишь на базе полноценного понимания и учета тех феноменов, которые порождаются и стимулируются компьютерным средой.

Ключевые слова: информационно-компьютерные технологии, учебный процесс, когнитивное развитие детей, психологические особенности, влияние информационно-компьютерных технологий на мышление детей.

The world of information and computer technology being introduced every day in all the new aspects of society. Wanting to keep up with the general trends of world development educators are trying to attract ICT in the educational process, but understand this engagement as a simple use of computer technology to enhance the clarity of teaching. There are even opinions that ICT alone with didactic properties, and thus the effects of their use is self-evident and do not require additional scientific justification. Thus teachers forget that the modern world of information, based on computer technology is a completely new phenomenon, a new space, whose knowledge and manipulation which causes changes in the cognitive development of children. Therefore, effective involvement of ICT in the educational process can only be based on a full understanding and consideration of those phenomena that are generated by computer and stimulated environment.

Keywords: information and computer technology, teaching, children's cognitive development, psychological characteristics, the impact of information and computer technologies on children's thinking.

УДК: 316.6

Н.М. Дембицька

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРА У СИСТЕМІ ОСОБИСТОЇ ВЛАСНОСТІ

В статті аналізується психологічна сутність становлення економічної культури особистості в просторі особистої власності. Подаються атрибутивні ознаки власності. Обґрунтовується соціально-психологічне розуміння особистої власності. Представлена теоретична структурно-функціональна модель процесу становлення економічної культури школяра в системі особистої власності